

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawach swobodnego przepływu pracowników

GERTRUDA UŚCIŃSKA

Instytut Polityki Społecznej UW

STRESZCZENIE: *W tekście przedstawiono aktualne orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE dotyczące prawa do swobodnego przemieszczania się osób w UE, a szczególnie wyrok dotyczący uprawnień studentów, którzy korzystają z prawa do przemieszczania się i korzystania z usług edukacyjnych w innym kraju UE. W artykule podejmuje się problematykę prawa do zachowania uprawnień socjalnych i finansowych nabytych w tym zakresie. Dokonuje się również oceny ograniczenia prawa krajowego w analizowanym obszarze nabytych uprawnień socjalnych i finansowych jako niezgodnych z art. 20 TFUE i 21 TFUE.*

SŁOWA KLUCZOWE: *Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, prawo do swobodnego przepływu osób, uprawnienia socjalne studentów przemieszczających się i uczących się w innym państwie*

Wyrok dotyczący pozycji studentów korzystających z przemieszczania się w UE oraz zachowania nabytych uprawnień socjalnych w razie nauki w innym państwie UE

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-359/13 *B. Martens przeciwko Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap* dotyczy statusu studentów korzystających z przemieszczania się w UE oraz korzyści socjalnych dla osób nieaktywnych zawodowo. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 20 TFUE, 21 TFUE i 45 TFUE, a także art. 7 ust. 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz. U. L 257, s. 2).

Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między B. Martens a Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ministrem edukacji, kultury i nauki, zwanym dalej ministrem) dotyczącego zwrotu pomocy finansowej przyznanej B. Martens na pokrycie kosztów kształcenia w ramach szkolnictwa wyższego (zwanej dalej pomocą finansową na pokry-

cie kosztów studiów), jakiego zażądał minister ze względu na niespełnienie przez nią ustawowego wymogu zamieszkiwania w Niderlandach przez przynajmniej trzy lata w okresie sześciu lat poprzedzających przyjęcie na studia poza terytorium Niderlandów (zwanego dalej wymogiem „3 z 6 lat”).

Ramy prawne sprawy

Prawo Unii Europejskiej

Artykuł 7 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 1612/68 przewiduje:

1. *Pracownik będący obywatelem państwa członkowskiego nie może być na terytorium innego państwa członkowskiego ze względu na swą przynależność państwową traktowany odmiennie niż pracownicy krajowi pod względem warunków zatrudnienia i pracy, w szczególności warunków wynagrodzenia, zwolnienia i, jeżeli straci pracę, powrotu do pracy lub ponownego zatrudnienia.*

2. *Pracownik korzysta z takich samych przywilejów socjalnych i podatkowych, jak pracownicy krajowi.*

Prawo niderlandzkie

Artykuł 2.2 ust. 1 *Wet studiefinanciering 2000* (ustawy o pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów, zwanej dalej *WSF 2000*),

zmienionej w dniu 11 października 2006 r., brzmi następująco:

O przyznanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów może ubiegać się student:

a) który posiada obywatelstwo niderlandzkie;

b) który nie posiada obywatelstwa niderlandzkiego, lecz na podstawie postanowień umowy międzynarodowej lub decyzji organizacji międzynarodowej jest na potrzeby przyznawania pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów traktowany jak obywatel niderlandzki [...].

Artykuł 2.14 tej ustawy, ostatnio zmieniony ustawą z dnia 15 grudnia 2010 r. (Stb. 2010, nr 807), stanowi:

1. Zakresem niniejszego artykułu objęci są wyłącznie studenci, którzy zostali przyjęci na studia na uczelni znajdującej się poza terytorium Niderlandów po dniu 31 sierpnia 2007 r. [...].

2. O przyznanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów może ubiegać się student:

a) który został przyjęty na studia na uczelni znajdującej się poza terytorium Niderlandów pod warunkiem, że taką pomoc finansową przyznaje się w odniesieniu do podobnych kierunków studiów w Niderlandach, że poziom i jakość kształcenia na tych kierunkach są porównywalne [...] oraz że studia te kończą się porównywalnym egzaminem [...],

b) który został przyjęty na studia na uczelni znajdującej się poza terytorium Niderlandów na kierunku, który oprócz wymogów określonych w lit. a) spełnia kryteria określone w rozporządzeniu ministra, oraz

c) legalnie zamieszkiwał w Niderlandach przez przynajmniej trzy lata w okresie sześciu lat poprzedzających przyjęcie na studia poza terytorium Niderlandów. Okresu, w którym student odbywał studia na uczelni znajdującej się poza terytorium Niderlandów na kierunku, który spełnia wymogi określone w lit a), nie wlicza się w celu obliczenia okresu sześciu lat, o którym mowa w zdaniu poprzednim.

[...].

Zgodnie z art. 11.5 *WSF 2000* minister może odstąpić od stosowania wymogu „3 z 6 lat”, o którym mowa w art. 2.14 ust. 2 lit. c) tej ustawy, jeżeli jego stosowanie byłoby rażąco sprzeczne z zasadami sprawiedliwości.

Artykuł 12.3 *WSF 2000* zawierający przepis przejściowy na podstawie art. 2.14 tej ustawy w wersji obowiązującej od dnia 1 września 2007 r. przewiduje:

W drodze odstępstwa od art. 3.21 ust. 2 WSF 2000 student, który przed dniem 1 września 2007 r. był już przyjęty na studia na uczelni znajdującej się poza terytorium Niderlandów, a nie złożył wniosku o przyznanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów, może [...], ze skutkiem wstecznym najpóźniej do dnia 1 września 2007 r., złożyć wniosek o pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów na uczelni znajdującej się poza terytorium Niderlandów, pod warunkiem złożenia stosownego wniosku najpóźniej do dnia 31 sierpnia 2008 r.

Postępowanie główne

– stan faktyczny sprawy

Skarżącą w postępowaniu głównym jest obywatelka niderlandzka, urodzona w dniu 2 października 1987 r., która w czerwcu 1993 r. przeniosła się z rodzicami do Belgii, gdzie zatrudniony był jej ojciec oraz gdzie uczęszczała do flamandzkiej szkoły podstawowej i gdzie nadal mieszka jej rodzina.

W dniu 15 sierpnia 2006 r. skarżąca w postępowaniu głównym została przyjęta na licencjackie studia dzienne na uniwersytecie Antyli Holenderskich w Willemstad (Curaçao).

W okresie między październikiem 2006 r. a październikiem 2008 r. ojciec skarżącej w postępowaniu głównym pracował w niepełnym wymiarze czasu pracy w Niderlandach w charakterze pracownika przygranicznego. Począwszy od listopada 2008 r., ponownie zaczął pracować w pełnym wymiarze czasu pracy w Belgii.

W dniu 24 czerwca 2008 r. skarżąca w postępowaniu głównym wystąpiła do ministra z wnioskiem o przyznanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów. Na stosownym formularzu oświadczyła między innymi, że w okresie sześciu lat przed rozpoczęciem studiów w Curaçao legalnie zamieszkiwała w Niderlandach przez przynajmniej trzy lata.

Decyzją z dnia 22 sierpnia 2008 r., wydaną na podstawie przepisów dotyczących studentów niemieszkających z rodzicami, minister przyznał skarżącej w postępowaniu głównym pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów ze skutkiem od września 2007 r., czyli w ostatnim momencie, w którym można było przyznać taką pomoc ze skutkiem wstecznym zgodnie z art. 12.3 *WSF 2000*, w formie sty-

pendium podstawowego oraz świadczenia na pokrycie kosztów przejazdu środkami publicznego transportu zbiorowego. Minister okresowo przedłużał prawo skarżącej w postępowaniu głównym do otrzymywania tych świadczeń. Następnie, w dniu 1 lutego 2009 r., skarżąca w postępowaniu głównym złożyła wniosek o pożyczkę studencką, którą otrzymała.

Wskutek przeprowadzenia kontroli wypłacania pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów, minister, decyzjami z dnia 28 maja 2010 r. stwierdził, że w okresie od sierpnia 2000 r. do lipca 2006 r. skarżąca w postępowaniu głównym nie mieszkała w Niderlandach przez przynajmniej trzy lata, a więc nie spełniała wymogu „3 z 6 lat”. W rezultacie minister cofnął przyznaną jej wcześniej pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów, odmówił jej dalszego wypłacania oraz zobowiązał skarżącą w postępowaniu głównym do zwrotu kwot, które zostały jej wypłacone, opiewających na sumę 19 481,64 euro.

Decyzją z dnia 27 sierpnia 2010 r. minister oddalił jako bezzasadne odwołania skarżącej w postępowaniu głównym od decyzji z dnia 28 maja 2010 r., w których B. Martens podniosła, że zarzucany jej brak więzi z Niderlandami nie może stanowić podstawy dla odmowy przyznania jej pomocy finansowej na pokrycie kosztów kształcenia ze względu na niespełnienie wymogu „3 z 6 lat”. W jej przekonaniu studenci, którzy spełniają ten wymóg i którzy w rezultacie mogą ubiegać się w Niderlandach o pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów poza terytorium tego państwa członkowskiego, mogą mieć słabsze więzi z tym państwem członkowskim niż więzi, które ona sama miała i nadal ma.

Rechtbank's-Gravenhage (sąd pierwszej instancji w Hadze) oddalił jako bezzasadną skargę Martens na decyzję z dnia 27 sierpnia 2010 r.

Następnie skarżąca w postępowaniu głównym wniosła skargę kasacyjną od wyroku Rechtbank's-Gravenhage do sądu odsyłającego, w toku której minister postanowił odstąpić od stosowania wobec B. Martens wymogu „3 z 6 lat” w odniesieniu do okresu od września 2007 r. do października 2008 r., motywując to tym, że w ww. okresie jej ojciec pracował

w Niderlandach w niepełnym wymiarze czasu pracy, w związku z czym przesłanki przyznania pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów były przez nią spełnione. Niemniej jednak w okresie od listopada 2008 r. do czerwca 2011 r. wymóg „3 z 6 lat” nadal znajdował do niej zastosowanie, jako że w tym okresie jej ojciec utracił status pracownika przygranicznego w Niderlandach, gdyż wówczas pracował wyłącznie w Belgii.

Z przekazanych Trybunałowi materiałów wynika, że niezależnie od wniosku o przyznanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów rodzice skarżącej w postępowaniu głównym pokrywali znaczną część kosztów jej utrzymania i chesnego w trakcie jej studiów na uniwersytecie Antyli Holenderskich, które ukończyła w dniu 1 lipca 2011 r.

Pytania prejudycjalne

W przedstawionych okolicznościach Centrale Raad van Beroep postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

1) a) *Czy prawo Unii, w szczególności art. 45 TFUE oraz art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1612/68, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie Unii Europejskiej (w niniejszym wypadku Niderlandy) odmówiło pełnoletniemu dziecku pozostającemu na utrzymaniu pracownika przygranicznego posiadającego obywatelstwo niderlandzkie, zamieszkałego w Belgii, pracującego częściowo w Niderlandach i częściowo w Belgii, prawa do stypendium na pokrycie kosztów studiów obejmującego kształcenie poza Unią z chwilą, w której uległ rozwiązaniu stosunek pracy pracownika przygranicznego i pracownik ów wykonywał odtąd pracę jedynie w Belgii, z tego względu, że dziecko nie spełniło przesłanki, wedle której powinno ono zamieszkiwać w Niderlandach przynajmniej „3 z 6 lat” poprzedzających zapisanie do placówki edukacyjnej?*

b) *Gdyby na pytanie 1a należało udzielić odpowiedzi twierdzącej: Czy prawo Unii stoi na przeszkodzie udzieleniu stypendium na pokrycie kosztów studiów – przy założeniu, że zostały spełnione pozostałe jego przesłanki – na okres krótszy od czasu trwania kształcenia, dla którego udzielono stypendium?*

Gdyby przy udzielaniu odpowiedzi na pytania 1a i 1b Trybunał miał dojść do wniosku, że przepisy prawa dotyczące prawa do swobodnego przepły-

wu pracowników nie zabraniają niudzielenia B. Martens stypendium studenckiego w okresie od listopada 2008 r. do czerwca 2011 r. lub w odniesieniu do części tego okresu:

2) Czy art. 20 TFUE i 21 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, aby państwo członkowskie Unii Europejskiej (w niniejszym wypadku Królestwo Niderlandów) nie przedłużyło stypendium na pokrycie kosztów studiów w placówce edukacyjnej położonej na obszarze krajów i terytoriów zamorskich (KTZ) (w niniejszym wypadku na Curaçao), które przysługiwało zainteresowanej w związku z tym, że jej ojciec wykonywał w Niderlandach działalność zarobkową jako pracownik przygraniczny, z tego względu, że zainteresowana nie spełniła przesłanki obowiązującej wszystkich obywateli Unii, w tym również obywateli Niderlandów, wedle której powinna ona zamieszkiwać w Niderlandach przynajmniej „3 z 6 lat” poprzedzających zapisanie na studia?

Analiza prawna TS UE w przedmiocie pytań prejudycjalnych

Przez swoje pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy wykładni przepisów prawa Unii należy dokonywać w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego takiemu jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które uzależnia dalsze wypłacanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów poza terytorium tego państwa członkowskiego od spełnienia przez studenta ubiegającego się o taką pomoc wymogu zamieszkiwania w tym państwie członkowskim przez przynajmniej trzy lata w okresie sześciu lat poprzedzających jego wpis na te studia.

Na samym początku należy przypomnieć, że jako obywatelka niderlandzka B. Martens posiada na mocy art. 20 ust. 1 TFUE status obywatelki Unii i w związku z tym może powoływać się na prawa wynikające z posiadania tego statusu, w stosownym wypadku także wobec państwa członkowskiego, z którego pochodzi

Trybunał wielokrotnie orzekł, że dla obywateli państw członkowskich status obywatela Unii jest statusem o charakterze podstawowym, z którego wynika – w ramach przedmio-

towego zakresu TFUE i z zastrzeżeniem wyraźnie przewidzianych w tym względzie wyjątków – nakaz jednakowego traktowania pod względem prawnym obywateli znajdujących się w tej samej sytuacji, bez względu na ich przynależność państwową (wyroki w sprawach C-224/98 *D’Hoop*, pkt 28; C-523/11 *Prinz i Seeberger* oraz przytoczone tam orzecznictwo).

W tym względzie należy przypomnieć, że chociaż w myśl art. 165 ust. 1 TFUE państwa członkowskie nadal odpowiadają za treść nauczania i organizację swoich systemów edukacyjnych, kompetencje te powinny być wykonywane z poszanowaniem prawa Unii, a zwłaszcza postanowień traktatu odnoszących się do swobody przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, która przysługuje każdemu obywatelowi Unii na podstawie art. 21 ust. 1 TFUE (wyroki w sprawach połączonych C-11/06 *Morgan* i C-12/06 *Bucher*, pkt 24; C-523/11 *Prinz i Seeberger*, pkt 26 oraz przytoczone tam orzecznictwo).

Prawo Unii nie nakłada poza tym na państwa członkowskie żadnego obowiązku ustanowienia systemu pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów w innym państwie członkowskim lub za granicą. Jeśli jednak państwo członkowskie ustanawia system pozwalający osobom uczącym się korzystać z takiej pomocy, musi zapewnić, aby zasady jej przyznawania w sposób nieuzasadniony nie ograniczały prawa do przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich (zob. podobnie wyroki wcześniej podane).

W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że uregulowanie krajowe, które stawia w mniej korzystnej sytuacji niektórych obywateli danego kraju z tego tylko powodu, że skorzystali oni ze swobody przemieszczania się i pobytu w innym państwie członkowskim, stanowi ograniczenie swobód przysługujących każdemu obywatelowi Unii na gruncie art. 21 ust. 1 TFUE.

Ułatwienia, jakie traktat przyznaje obywatelom Unii w zakresie swobodnego przemieszczania się, nie byłyby bowiem w pełni skuteczne, gdyby obywatel państwa członkowskiego miał zostać zniechęcony do skorzystania z nich za sprawą trudności wynikających z przepisów

państwa członkowskiego jego pochodzenia w związku z jego pobytem w innym państwie członkowskim, które stawiają go w niekorzystnej sytuacji z tego tylko względu, że skorzystał z tych ułatwień.

Jak podkreśla Trybunał, aspekt ten jest jeszcze bardziej istotny w dziedzinie edukacji ze względu na cele określone w art. 6 lit. e) TFUE i art. 165 ust. 2 tiret drugie TFUE, w szczególności sprzyjanie mobilności studentów i nauczycieli (zob. wyroki w sprawach C-224/98 *D'Hoop*; C-11/06 *Morgan* i C-12/06 *Bucher*; C-523/11 *Prinz i Seeberger* – wyżej cytowane).

W rozpatrywanym sprawie panuje zgoda co do tego, że skarżąca w postępowaniu głównym przeniosła się do Belgii, gdzie pracował jej ojciec i gdzie uczęszczała do flamandzkiej szkoły podstawowej i średniej. W sierpniu 2006 r., mając 18 lat, rozpoczęła studia na uniwersytecie Antyli Holenderskich w Willemstad, które ukończyła w dniu 1 lipca 2011 r. Na rozprawie rząd niderlandzki potwierdził, że B. Martens mogła ubiegać się o pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów w Curaçao, gdyż taką możliwość dawało jej prawo holenderskie, zgodnie z którym każdy student spełniający wymóg „3 z 6 lat” mógł ubiegać się o pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów za granicą. Składając wniosek o pomoc finansową w maju 2008 r., B. Martens oświadczyła władzom niderlandzkim, że spełnia ten wymóg. Od czasu ukończenia studiów B. Martens pracuje w Niderlandach.

Zdaniem rządu niderlandzkiego prawo skarżącej w postępowaniu głównym do swobodnego przemieszczania się nie doznało ograniczeń, gdyż, przenosząc się z Belgii do Curaçao, nie skorzystała ona z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich przysługującego jej na mocy art. 20 ust. 2 lit. a) TFUE.

W opinii Trybunału argument ten należy oddalić, gdyż nie bierze on pod uwagę okoliczności, że, przenosząc się wraz z rodziną z Niderlandów do Belgii w 1993 r., skarżąca w postępowaniu głównym skorzystała z prawa do swobodnego przemieszczania się i przez cały okres pobytu w Belgii nadal z niego korzystała.

Uzależniając dalsze wypłacanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów za granicą od spełnienia wymogu „3 z 6 lat”, uregulowanie rozpatrywane w postępowaniu głównym może stawiać w niekorzystnej sytuacji osobę wnioskującą o przyznanie takiej pomocy z tego tylko powodu, że skorzystała z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu w innym państwie członkowskim, zważywszy na skutki, jakie skorzystanie przez nią z tej swobody może mieć dla możliwości otrzymania tej pomocy.

Ograniczenie wynikające z uregulowania, którego dotyczy postępowanie główne, może być uzasadnione na gruncie prawa Unii jedynie wówczas, gdy jest oparte na obiektywnych przesłankach interesu ogólnego niezwiązanych z obywatelstwem osób, których dotyczy, oraz jest proporcjonalne względem zgodnego z prawem celu, jaki realizuje ustawodawstwo krajowe. Z orzecznictwa Trybunału wynika, że środek jest proporcjonalny, gdy, pozwalając na osiągnięcie zamierzonego celu, nie wykracza poza to, co jest konieczne do jego realizacji (wyroki: C-406/04 *de Cuyper*, pkt 40, 42 oraz wcześniej cytowane C-11/06 *Morgan* i C-12/06 *Bucher*, a także C-523/11 *Prinz i Seeberge*).

Rząd niderlandzki podnosi, że nawet jeżeli regulacje krajowe (*WSF 2000*) wprowadzają ograniczenie swobodnego przemieszczania się i pobytu, przepisy te są uzasadnione obiektywnymi względami interesu ogólnego w postaci chęci zapewnienia, aby osoby wnioskujące o przyznanie pomocy finansowej wykazywały minimalny poziom integracji z oferującym tę pomoc państwem członkowskim. Zgodnie z tym argumentem zasadne jest przyznawanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów za granicą tylko tym studentom, którzy mogą wykazać wystarczający stopień zintegrowania z Niderlandami. Zamieszkiwanie w Niderlandach przynajmniej trzy lata w okresie sześciu lat poprzedzających przyjęcie na studia za granicą świadczy o wystarczającym poziomie zintegrowania studenta ubiegającego się o tę pomoc.

Ponadto wymóg ten z dwóch powodów w nie wykracza poza to, co jest konieczne do realizacji zamierzonych celów. Po pierwsze,

właściwy minister może odstąpić od stosowania wymogu „3 z 6 lat”, jeżeli byłoby to rażąco sprzeczne z zasadami sprawiedliwości, co nie pozwala na sformułowanie stanowiska, że ów wymóg jest zbyt generalny. Po drugie, omawiany wymóg nie zmusza studenta, aby zamieszkiwał w Niderlandach nieprzerwanie przez trzy lata poprzedzające podjęcie studiów, a więc nie ma on nadmiernie wykluczającego charakteru.

W dalszej części Trybunał rozpatrywał, jaki musi być stopień powiązania beneficjenta świadczenia z danym państwem członkowskim. Trybunał orzekł już w odniesieniu do świadczeń, których przyznawanie – jak w przypadku sporu w postępowaniu głównym – nie jest regulowane przez prawo Unii, że państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem uznania, jeżeli chodzi o określenie kryteriów oceny tego rodzaju więzi.

Niemniej jednak stosowanie wymogu, który – jak wymóg rozpatrywany w postępowaniu głównym – opiera się wyłącznie na kryterium zamieszkania, niesie za sobą ryzyko wykluczenia z możliwości ubiegania się o pomoc finansową na pokrycie kosztów studiów tych studentów, którzy mimo że nie mieszkali w Niderlandach przez przynajmniej trzy lata w okresie sześciu lat przed rozpoczęciem studiów za granicą, są rzeczywiście związani z tym państwem członkowskim.

W tym względzie warto przypomnieć stanowisko Trybunału, który orzekł już w przedmiocie uregulowania rozpatrywanego w postępowaniu głównym, że stosowanie wymogu „3 z 6 lat” niesłusznie dyskryminuje pracowników niderlandzkich w stosunku do pracowników migrujących zamieszkałych w Niderlandach, gdyż, wymagając ściśle określonych okresów zamieszkiwania na terytorium danego państwa członkowskiego, wymóg ten szczególную wagę przywiązuje do czynnika, który niekończąc jako jedyny świadczy o rzeczywistym stopniu powiązania zainteresowanego z omawianym państwem członkowskim, a tym samym ma zbyt wykluczający charakter (zob. wyrok C-542/09 *Komisja/Niderlandy*, pkt 86, 88).

W opinii Trybunału charakter uregulowania rozpatrywanego w postępowaniu głównym

również jest jednak zbyt wykluczający, jako że ogranicza prawo obywatela Unii, takiego jak skarżąca w postępowaniu głównym, do swobodnego przemieszczania się i pobytu, nie pozwalając na uwzględnienie innych czynników mogących świadczyć o jej więziach z państwem członkowskim oferującym pomoc finansową, takich jak obywatelstwo, przebieg dotychczasowego kształcenia, więzi rodzinne, zawodowe, znajomość języków czy też inne więzi natury społeczno-gospodarczej (zob. podobnie wyrok C-523/11 *Prinz i Seeberger*, pkt 38). Trybunał powołał się także na pkt 103 opinii rzecznik generalnej przygotowanej w rozpatrywanej sprawie, że zatrudnienie członków rodziny, na utrzymaniu których student pozostaje, również stanowi jeden z czynników mogących mieć znaczenie przy ocenie tego rodzaju więzi.

Ponadto Trybunał uznał, że możliwość skorzystania przez właściwego ministra z prawa holenderskiego (art. 11.5 *WV SF 2000*) w celu odstąpienia od stosowania wymogu „3 z 6 lat”, gdyby jego stosowanie byłoby rażąco sprzeczne z zasadami sprawiedliwości, nie zmienia faktu, że w okolicznościach sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym ten wymóg ma charakter zbyt wykluczający. Wydaje się bowiem, że przepis ten nie pozwala na uwzględnienie innych czynników mogących świadczyć o więziach skarżącej w postępowaniu głównym z państwem członkowskim oferującym pomoc finansową, a tym samym nie pozwala na osiągnięcie celu w postaci integracji, który zdaniem rządu niderlandzkiego stanowi cel uregulowania rozpatrywanego w postępowaniu głównym.

W tych okolicznościach w opinii Trybunału wymóg „3 z 6 lat” rozpatrywany w postępowaniu głównym jest zarazem zbyt wykluczający i zbyt arbitralny, gdyż niesłusznie faworyzuje jedną okoliczność, która niekoniecznie najlepiej oddaje stopień integracji wnioskodawcy z odnośnym państwem członkowskim w chwili złożenia wniosku o przyznanie pomocy finansowej. Z tego powodu nie można uznać, że uregulowanie krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym jest proporcjonalne względem celu w postaci integracji.

Z tego względu do sądu odsyłającego, który jako jedyny jest władny do dokonania oceny okoliczności faktycznych, należy zbadanie ewentualnych więzi skarżącej w postępowaniu głównym z Królestwem Niderlandów, z uwzględnieniem tego, że B. Martens, obywatelka niderlandzka, urodzona w Niderlandach, wskazała we wniosku o przyznanie pomocy finansowej, że mieszkała w tym państwie członkowskim przez trzy lata w okresie sześciu lat poprzedzających jego wpis na te studia za granicą, podczas gdy w rzeczywistości od chwili ukończenia sześciu lat mieszkała w Belgii, że jej ojciec w latach 2006–2008 pracował w Niderlandach oraz że obecnie sama pracuje w tym państwie członkowskim.

Wyrok

Na pytania sądu odsyłającego Trybunał udzielił następującej odpowiedzi. Wykładni art. 20 TFUE i 21 TFUE należy dokonywać w ten sposób, iż postanowienia te stoją na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego takiemu jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które uzależnia dalsze wypłacanie pomocy finansowej na pokrycie kosztów studiów poza terytorium tego państwa członkowskiego od spełnienia przez studenta ubiegającego się o taką pomoc wymogu zamieszkiwania w tym państwie członkowskim przez przynajmniej trzy lata w okresie sześciu lat poprzedzających zapisanie się przez niego na te studia.

Trybunał wydał także wyrok takiej treści.

Current case law of the European Court Justice – the right to free movement of workers

GERTRUDA UŚCIŃSKA

The Institute of Social Policy of the University of Warsaw

SUMMARY: *The text presents current case law of the Court of Justice of the EU concerning the right to free movement of persons within the EU. In particular, presented judgment concerning the entitlement of students who enjoy the right to move and education services in other EU country. The paper presents the right to maintain financial and social rights acquired in this field. Evaluates the limitations of national law in the analyzed acquired social and financial rights as incompatible with Art. 20 TFEU and 21 TFEU.*

KEY WORDS: *Court of Justice of the European Union, the right to free movement of persons, social entitlements students to travel and to study in other EU country*